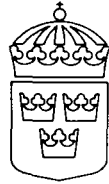

Utrikesutskottets betänkande

1986/87:20

om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia
(prop. 1986/87:110) samt regeringens skrivelse 1986/
87:70 om svenska företags verksamhet i Sydafrika
och Namibia

UU
1986/87:20

Propositionen

I propositionen begärs riksdagens bemyndigande att tillämpa lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner i fråga om en handelsblockad mot Sydafrika och Namibia.

Blockaden avses omfatta förbud mot införsel av varor med sydafrikanskt eller namibiskt ursprung och förbud mot utförsel av varor till Sydafrika och Namibia. Vidare avses blockaden omfatta vissa andra åtgärder som kan bidra till uppkomsten av brott mot in- och utförselförbuden såsom lastning, lossning och transport av varor liksom tillhandahållande av transportmedel och lämnande eller förmedlande av uppdrag avseende sådana åtgärder.

I propositionen föreslås också att lagen (1985:1050) om förbud mot införsel av jordbruksvaror från Sydafrika upphävs och att dess bestämmelser inarbetas i regeringens föreskrifter om handelsblockaden.

Föreskrifterna avses träda i kraft den 1 juli 1987. För att ge företagen möjlighet att avveckla sina handelsförbindelser bör förbuden, utom såvitt avser de inarbetade bestämmelserna om jordbruksvaror, börja tillämpas den 1 oktober 1987.

Allmän motivering

I proposition 1985/86:52 om förbud mot införsel av jordbruksvaror från Sydafrika m. m. lämnades en redogörelse för utvecklingen i Sydafrika och i södra Afrika under år 1985. Sammanfattningsvis sades då att det mot bakgrund av den allt allvarligare situationen i Sydafrika var angelägnare än någonsin att öka omvärldens stöd och bidrag till kampen mot apartheid och att skärpa det internationella trycket mot Sydafrika. Vidare uttalades att varje fördröjning av apartheidsystemets avveckling och av införandet av medborgerliga rättigheter för alla medborgare minskade möjligheterna till en fredlig lösning och ökade faran för en allt allvarligare konflikt med oerhörda lidanden för både svarta och vita.

Under det dryga år som gått sedan regeringen lade fram nyssnämnda proposition har läget i Sydafrika och i södra Afrika förvärrats ytterligare. Det finns ingenting i händelseutvecklingen som antyder att denna nu länkats in på banor som skulle kunna leda till en avveckling av apartheidsystemet. Tvärtom har förtrycket ökat. Systemet försvaras nu med allt brutalare

metoder. Destabiliseringspolitiken gentemot grannländerna har fortsatt liksom den illegala närvaron i Namibia.

Sammanfattningsvis står det helt klart att den vita minoritetsregimen ännu inte är beredd att genomföra de förändringar som krävs för att avskaffa apartheidsystemet och för att skapa ett demokratiskt samhällssystem med lika rättigheter för alla befolkningsgrupper. Den lagstiftning som reglerar var och i vilka områden människor har rätt att bo (Group Areas Act) och som utgör en av hörnpelarna i apartheidpolitiken har man inte för avsikt att avskaffa. Tvärtom har regimen vid upprepade tillfällen med fasthet understrukt vikten av att även fortsättningsvis slå vakt om och bevara de olika befolkningsgruppernas särart och levnadsstil genom ett segregerat boende.

Hemlandspolitiken och övrig lagstiftning baserad på rastillhörighet visar tydligt regimen avsikt att bevara och förstärka sådana samhällsstrukturer som grundas på rastillhörighet och att så långt som möjligt slå vakt om den vita minoritetens politiska och ekonomiska privilegier.

Parallellt med apartheidregimens ökande repression mot den svarta befolkningen har sannolikt ett växande antal vita börjat inse nödvändigheten av en omfattande samhällsförändring. Den tidigare starka uppslutningen kring regeringspartiet har försvagats, och tendenser till splittring inom den vita minoriteten har börjat göra sig gällande.

Internationella åtgärder mot Sydafrika

I FN:s säkerhetsråd har inställningen till den sydafrikanska regeringens apartheidpolitik skärpts under senare år i takt med att förtrycket ökat inom landet och aggressions- och destabiliseringspolitiken gentemot grannstaterna upptrappats. Säkerhetsrådet har i ett stort antal resolutioner och uttalanden fördömt den sydafrikanska regeringens politik. Något beslut i säkerhetsrådet om ytterligare bindande åtgärder mot Sydafrika utöver det redan år 1977 beslutade vapenembargot har dock inte kommit till stånd.

Ett viktigt steg framåt i sanktionsfrågan togs emellertid av säkerhetsrådet genom dess båda rekommendationer i juni och juli 1985. FN:s medlemsstater uppmanades där att vidta olika ensidiga åtgärder mot Sydafrika, i första hand upphöra med nyinvesteringar. Genom sin inriktning på det ekonomiska området innebar den senare av dessa rekommendationer något av ett genombrott i säkerhetsrådets behandling av apartheidfrågan. Ett stort antal länder har därefter genomfört sådana ensidiga åtgärder som i ökande utsträckning berört handelsområdet. Åtskilliga har genomfört partiella eller totala handelsförbud. Kampen mot apartheidsystemet har således med tiden fått en allt starkare internationell uppslutning, även bland några av Sydafrikas viktigaste handelspartners.

Säkerhetsrådet har sedermera förnyat sina fördömanden av den sydafrikanska politiken och rekommenderade i november 1986 åtgärder för att skärpa 1977 års vapenembargo mot Sydafrika.

Säkerhetsrådet möttes för att diskutera frågan om sanktionsåtgärder den 16–20 februari i år på begäran av de afrikanska och alliansfria staterna. Den 20 februari företogs en omröstning om ett resolutionsförslag om selektiva bindande sanktioner, som framlagts av Zambia tillsammans med de övriga

fyra alliansfria medlemmarna av rådet. Förslaget motsvarade i stort sett de åtgärder som redan beslutats av den amerikanska kongressen.

Utgången av omröstningen blev att Förenta staterna och Storbritannien inlade sina veton och att resolutionsförslaget därigenom förkastades.

Trots att saken diskuterades in i det sista kom något rekommendationsförslag aldrig att framläggas efter det att förslaget om selektiva bindande sanktioner förkastats. Kontakterna mellan berörda parter, inkl. Sverige, har dock fortsatt i syfte att undersöka förutsättningarna för ett nytt initiativ i frågan.

Motiven för ett svenskt handelsförbud

I propositionen anförs att en viktig princip i svensk utrikespolitik är att Sverige endast deltar i sanktioner eller åtgärder av sanktionskaraktär som beslutats av FN:s säkerhetsråd. Denna linje har sin grund i Sveriges starka uppslutning bakom FN-stadgan och i den alliansfria politik, syftande till neutralitet i krig, som vi valt att föra. Sverige har konsekvent avvisat propåer, oftast från stormaktshåll, om medverkan i sanktionsåtgärder som inte genomförs i FN-regi. Vår inställning härvidlag motiveras av såväl folkrättsliga som säkerhetspolitiska skäl.

Vetorätten i FN:s säkerhetsråd har visserligen visat sig utgöra en begränsande faktor när det gäller rådets möjligheter att agera. Samtidigt får ett beslut av rådet – när ett sådant väl fattats – den breda förankring och det stöd som krävs för att ge besluten nödvändig internationell tyngd och säkerställa deras effektiva genomförande. Systemet utgör också ett viktigt skydd mot att små länder dras in i ekonomisk krigföring mellan stormakterna.

Det är enligt propositionen endast ett beslut eller en rekommendation av FN:s säkerhetsråd som kan häva våra förpliktelser enligt det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT). Artikel XXI c) i GATT medger undantag från tillämpning av avtalet för "förpliktelser enligt Förenta Nationernas stadga i syfte att upprätthålla internationell fred och säkerhet". Ett av motiven för detta stadgande är att det internationella handelssystemet skall värnas från att utnyttjas som politiskt påtryckningsmedel, något som i det längre perspektivet skulle kunna leda till systemets sammanbrott.

Samtidigt är det klart att det föreligger folkrättsligt utrymme för den enskilda staten att vidta den typ av begränsade åtgärder som Sverige genomfört mot Sydafrika med början år 1979. Samtliga dessa åtgärder, inkl. förbudet mot nyinvesteringar och mot import av jordbruksvaror, har således kunnat införas utan att Sverige överträtt någon internationell bestämmelse eller påstått göra detta.

En överväldigande majoritet av FN:s medlemsstater, representerande alla politiska och geografiska grupperingar, står i dag bakom målet att undanröja det hot mot internationell fred och säkerhet som råder i södra Afrika till följd av den av Sydafrika förda politiken. Det framgår av de många resolutioner som genom årtionden antagits av FN:s generalförsamling, bl. a. på svenskt och nordiskt initiativ. Stöd för denna slutsats kan även hämtas av de beslut som säkerhetsrådet fattade år 1977 om vapenembargo med senare skärpning-

är samt år 1985 med rekommendationer om vissa frivilliga åtgärder av sanktionskaraktär av medlemsländerna, bl. a. investeringsförbud i Sydafrika.

I ljuset av den senaste utvecklingen i FN och de motgångar som mött ansträngningarna att få till stånd bindande sanktioner mot Sydafrika måste vi emellertid väga vår principiella linje i sanktionsfrågor mot behovet av att nu få till stånd så breda åtgärder som möjligt riktade mot ett unikt system av förtryck som det i Sydafrika, heter det i propositionen.

Efter noggrann prövning har regeringen kommit fram till att den i avvaktan på ett verksamt sanktionsbeslut av FN:s säkerhetsråd bör föreslå riksdagen förbud mot handel med Sydafrika och Namibia trots att en sådan åtgärd enligt regeringens uppfattning skulle innebära ett avsteg från Sveriges angivna linje i sanktionsfrågor. Regeringen grundar detta steg på följande överväganden.

Den sydafrikanska regeringens rasåtskillnadspolitik innebär en systematisk kränkning av de mänskliga rättigheterna. Denna politik har bedrivits under lång tid, och det finns inga tecken på att regimen är beredd att ompröva den.

Apartheidsystemet är den axel kring vilken hela det sydafrikanska samhället roterar. Denna politik innebär att människors rättigheter baseras på hudfärg och rastillhörighet och är unik i världen genom att den är inskriven i landets lagar och författningar. Den är en integrerad del i regeringens och myndigheternas dagliga maktutövning.

Brott mot mänskliga rättigheter förekommer i flera andra länder. Men i inget annat land är den systematiska kränkningen av en folkmajoritets grundläggande rättigheter på detta sätt konstitutionellt förankrad som i Sydafrika. Inget annat land har under så lång tid fördömts för sin politik av nästan alla FN:s medlemsstater.

När nu en lång tids arbete för att inom ramen för FN få till stånd allmänt omfattande åtgärder mot Sydafrika inte lett till resultat väger dessa skäl över för att vi själva skall ta det ytterligare steg som ett svenskt handelsförbud innebär. Det är regeringens övertygelse att ett sådant steg kommer att driva på processen inom FN. Därmed kan i ett senare skede en mer allmän och verkkningsfull ekonomisk bojkott mot Sydafrika komma till stånd.

Beslutet innebär visserligen ett avsteg från våra åtaganden enligt GATT. Men detta är en engångsföreteelse som enbart avser Sydafrika och Namibia och som är motiverad av det unika i själva apartheidsituationen.

Just de unika omständigheterna i detta fall gör att det inte finns anledning att förutse någon för Sverige besvärande prejudikatsbindning i andra situationer som kan uppkomma i framtiden.

Regeringen har vidare noga övervägt om ett handelsförbud mot Sydafrika kunde tänkas få negativa verkningar för trovärdigheten i vår neutralitetspolitik. Sverige kan, om ett förbud införs, inte misstänkas handla på uppdrag av något maktblock eller i någon viss stats intresse. Vi riskerar i denna fråga inte heller att komma i motsättning till någon stormakt eller tvingas ta ställning i stormakternas inbördes motsättningar.

Regeringen bemyndigas tillämpa 3 och 5 §§ lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner i fråga om en handelsblockad mot Sydafrika och Namibia. Regeringen får också meddela förordnande enligt 11 § tredje stycket i lagen.

Lagen (1985:1050) om förbud mot införsel av jordbruksvaror från Sydafrika upphävs när det nya handelsförbudet träder i kraft och dess bestämmelser arbetas in i regeringens tillämpningsföreskrifter.

Lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner är en s. k. fullmaktslag, som formellt är i kraft, men som endast kan tillämpas för att fullgöra säkerhetsrådets beslut eller rekommendationer.

Det handelsförbud som regeringen nu förordar har inte sin grund i ett beslut eller en rekommendation av säkerhetsrådet. Lagen kan därför inte sättas i tillämpning med den automatik som är förutsedd i den. Regeringen inhämtar därför riksdagens bemyndigande att tillämpa lagen för en handelsblockad mot Sydafrika och Namibia i enlighet med de riktlinjer som redogörs för i följande avsnitt.

Handelsblockaden bör med vissa undantag omfatta alla slags varor. För enkelhetens och åskådlighetens skull bör därför nu gällande bestämmelser om importförbud för jordbruksvaror arbetas samman med den nya lagstiftningen och lagen (1985:1050) om förbud mot införsel av jordbruksvaror från Sydafrika upphävas.

Handelsförbudets omfattning

Handelsförbudet bör omfatta

1. förbud mot införsel till Sverige av varor med sydafrikanskt eller namibiskt ursprung,
2. förbud mot utförsel från Sverige till Sydafrika eller Namibia,
3. förbud mot åtgärder som kan främja förbjudna åtgärder enligt punkterna 1 och 2, såsom lastning, lossning, transport, mottagande till förvaring av varor liksom tillhandahållande av transportmedel eller lämnande och förmedlande av uppdrag för sådana åtgärder.

Förbudet bör omfatta yrkesmässig verksamhet.

Generellt undantag bör göras för publikationer och nyhetsmaterial, eftersom det självklart är av stor vikt att ett fortsatt informationsflöde kan fortgå från och till Sydafrika. Undantag bör också göras för varor avsedda för humanitärt ändamål eller medicinskt bruk.

Förbudet kommer att omfatta både varor med svenskt ursprung och andra varor från Sverige. Det täcker emellertid inte t. ex. export till Sydafrika eller Namibia av varor som har tillverkats av ett svenskt dotterföretag i ett tredje land. Handelsförbudet bör enligt regeringen vidare omfatta lastning, lossning, transport eller mottagande till förvaring av varor liksom tillhandahållande av transportmedel eller utrustning eller förnödenhet för transport. Det bör också innefatta lämnande eller förmedlande av uppdrag i fråga om sådana åtgärder.

Enligt 9 § lagen om vissa internationella sanktioner kan regeringen för visst fall medge undantag från förbud som har meddelats med stöd av lagen. Regeringen anser att det kan vara lämpligt att i förordningen med tillämpningsföreskrifter närmare ange i vilka fall undantag från förbuden kan bli aktuella. Samtidigt framhålls att det självfallet alltid måste vara regeringens samlade bedömning av en viss situation som bör ligga till grund för ett undantag i ett enskilt fall.

Ett handelsförbud kan i vissa fall leda till att det sydafrikanska näringslivets ställning stärks såväl inom som utanför Sydafrika liksom till negativa effekter för Sydafrikas grannländer. En sådan effekt skulle vara till fördel för apartheidregimen i Sydafrika och därmed motverka syftet med sanktionspolitiken. Undantag från förbuden bör därför kunna medges, om ett upprätthållande av ett förbud skulle medföra effekter som är ägnade att motverka syftet med ett handelsförbud. Vidare bör undantag kunna medges om det i övrigt föreligger särskilda skäl, t. ex. en godtrosituation.

Regeringen har för avsikt att höra utrikesnämnden i principiella frågor om undantag.

Som tidigare sagts bör undantagsbestämmelserna tillämpas restriktivt. Regeringen förordar också att tillämpningen av undantagsinstitutet utvärderas efter en tidsperiod av två år mot bakgrund av utvecklingen i Sydafrika och då gjorda erfarenheter av dispensgivningen och att, om skäl därtill föreligger, grunderna för tillämpningen omprövas.

Det är rimligt att företagen får en viss period på sig för avvecklingen av sina åtaganden. Mot denna bakgrund bör lagstiftningen träda i kraft den 1 juli 1987. Företagen bör medges en avvecklingsperiod på tre månader, vilket innebär att förbuden bör börja tillämpas den 1 oktober 1987.

Det ankommer nu på de aktuella företagen att själva omedelbart vidta åtgärder inom marknadsföring och produktion för att underlätta den omställning som är påkallad. Samtidigt skulle det rimma illa med den grundläggande solidaritetsuppfattning som ligger bakom hela den svenska Sydafrikapolitiken, om inte samhället skulle vara berett att gå in och underlätta den omställning i Sverige som blir följderna av en handelsbojkott. Det kan inte uteslutas att vissa företag och orter kan behöva samhälleligt stöd för att klara omställningen. Ett arbete har därför inletts inom regeringskansliet för att närmare analysera effekterna och kartlägga behovet av samhälleliga insatser i dessa fall.

Utredning om tjänstehandel m. m.

Enligt regeringens mening ger sanktionslagen i dess nuvarande utformning inte utrymme för att utöka handelsförbudet med förbud för svenska företag utomlands att till Sydafrika eller Namibia leverera varor som har producerats hos dem. Inte heller kan man genom nuvarande lagstiftning komma åt svenska dotterbolags i utlandet köp från Sydafrika eller Namibia.

Rättsligt sett är våra möjligheter begränsade att genom en svensk lagstiftning föreskriva regler för svenskägda dotterbolag utomlands. Det är en princip som vi även från svenskt håll hävdar när det gäller utländska bolags

verksamhet i Sverige, nämligen att dessa endast skall vara underkastade svensk lagstiftning.

UU 1986/87:20

Inte desto mindre är det angeläget att skyndsamt få klarhet i i vilken omfattning möjligheter kan finnas att utsträcka handelsförbudets räckvidd till att omfatta också svenskägda dotterbolag i andra länder. För riksdagens information nämns i propositionen att en parlamentarisk kommitté, som regeringen tillkallat, har fått till uppgift bl. a. att se över denna tredjelandsproblematik. I kommitténs uppgift ingår också att undersöka i vilken utsträckning frivilliga överenskommelser med det svenska moderbolaget skulle vara en framkomlig väg.

Kommittén skall också kartlägga omfattningen av handeln med tjänster mellan Sverige och Sydafrika. Vissa former av sådan handel är redan förbjudna. Detta gäller alla sådana tjänster som innebär teknologiöverföring i form av bl. a. patent och tillverkningsrättigheter. Om riktlinjerna för det nu föreslagna handelsförbudet godkänns, kommer också vissa tjänster som har anknytning till varuhandel att bli förbjudna. Kommitténs uppgift är att kartlägga eventuellt kvarvarande former av tjänstehandel och utreda i vilken mån ytterligare restriktioner eller förbud kan vara möjliga och påkallade.

En ytterligare fråga som kommittén skall belysa är frågan om svenska företags verksamhet i Sydafrika.

Skrivelsen

I skrivelsen lämnas en redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia under verksamhetsåret 1985.

Vidare redovisas sådana uppgifter som svenska juridiska personer skall lämna om dels överlåtelser och upplåtelser av patent och tillverkningsrätter till sydafrikanska eller namibiska företag, dels förvärv av utländska företag som äger aktier eller andelar i sydafrikanska eller namibiska företag (indirekta företagsförvärv). Redovisningen avser perioden den 1 juli 1985—den 30 juni 1986.

Slutligen lämnas för första gången uppgifter om löner och anställningsvillkor samt sociala förhållanden för anställda vid dotterbolagen i Sydafrika och Namibia.

Det konstateras i skrivelsen att efterlevnaden av Sydafrikalagen varit god under den aktuella perioden.

Motioner

Motioner väckta under den allmänna motionstiden

I motion 1986/87:U408 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att konkreta förslag skyndsamt framläggs om total bojkott mot Sydafrika och, om så är möjligt, att detta sker i samverkan med övriga nordiska länder,

2. att riksdagen beslutar om att all handel med Namibia skall upphöra.

I motion 1986/87:U504 av Olof Johansson m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att konkreta förslag skyndsamt framläggs om handelsbojkott mot Sydafrika i samverkan med övriga nordiska länder,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige i samarbete med de nordiska länderna fortsätter att i FN driva frågan om heltäckande och bindande sanktioner mot Sydafrika.

I motion 1986/87:U524 av Alf Svensson (c) hemställs att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag på åtgärder för en total handelsbojkott mot Sydafrika i samverkan med övriga nordiska länder.

I motion 1986/87:U541 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär intensifierade ansträngningar att inom FN få till stånd för alla medlemsstater bindande beslut om handelsbojkott av Sydafrika,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om svensk handelsbojkott av Sydafrika efter samråd med övriga nordiska länder,
3. att riksdagen hos regeringen begär att de svenska åtgärderna med avseende på handelsbojkotten mot Sydafrika nära samordnas med de åtgärder som andra nordiska länder redan vidtagit eller kan komma att vidta.

Motioner väckta i anledning av propositionen

I motion 1986/87:U110 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen avslår proposition 1986/87:110 om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia,
2. att riksdagen beslutar om total ekonomisk bojkott mot Sydafrika och Namibia.

I motion 1986/87:U111 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om sambandet mellan en Sydafrikabojkott och svensk neutralitetspolitik,
2. att riksdagen beslutar att om sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om förutsättningar för dispens från handelsförbudet,
3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om det fortsatta utredningsarbetet.

I motion 1986/87:U112 av Carl Bildt m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att beslut om svensk handelsbojkott skall föregås av beslut om sanktioner i FN:s säkerhetsråd,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige bör fortsätta sina ansträngningar för att få till stånd beslut om effektiva sanktioner gentemot Sydafrika i FN:s säkerhetsråd,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige bör öka sitt stöd till och sina kontakter med de demokratiska krafter som arbetar för ett avskaffande av apartheid i Sydafrika, i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av de svenska visumbestämmelserna beträffande Sydafrika i enlighet med vad i motionen anförts,
5. att riksdagen avslår de i proposition 1986/87:110 upprättade lagförslagen,
6. att riksdagen avslår de i proposition 1986/87:110 förordade riktlinjerna för ett handelsförbud mot Sydafrika och Namibia (2.7.2).

I motion 1986/87:U113 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den aktuella lagens förenlighet med GATT-stadgan,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående tillämpningen av viseringsbestämmelserna för sydafrikanska medborgare.

Utskottet

Motiveringen för ett handelsförbud

I den föreliggande propositionen föreslås att regeringen får riksdagens bemyndigande att tillämpa 3 och 5 §§ i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner i fråga om en handelsblockad mot Sydafrika och Namibia.

I propositionen redovisas de av Sverige starkt stödda strävandena under den gångna hösten och vintern att få till stånd ett bindande beslut eller en rekommendation i FN:s säkerhetsråd om sanktioner mot Sydafrika. Sedan USA och Storbritannien i februari 1987 inlagt veto mot ett förslag till säkerhetsrådsresolution om bindande sanktioner drog regeringen slutsatsen att Sverige på egen hand borde införa ett förbud mot handel med Sydafrika. Som framgår av propositionen anser regeringen att denna åtgärd innebär ett avsteg från den svenska linjen att inte delta i sanktioner som inte har stöd i ett säkerhetsrådsbeslut. Regeringen motiverar emellertid sitt förslag bl. a. med att Sydafrika är ett unikt fall. I inget annat land är den systematiska kränkningen av en folkmajoritets rättigheter konstitutionellt förankrad och inget annat land har under så lång tid fördömts för sin politik av nästan alla FN:s medlemsländer. Det konstateras i propositionen också att åtskilliga länder genomfört bojkottåtgärder av olika slag mot Sydafrika och att detta delvis kunnat ske med utgångspunkt i säkerhetsrådsrekommendationer från juni och juli månader år 1985.

I tre av de motioner som väckts i anslutning till propositionen behandlas bl. a. de folkrättsliga och neutralitetspolitiska grundvalarna för regeringens förslag. I motion U112 (m) sågs att regeringen bör ges till känna att beslut om svensk handelsbojkott skall föregås av beslut om sanktioner i FN:s säkerhetsråd samt att Sverige bör fortsätta sina ansträngningar att få till stånd beslut om effektiva sanktioner i säkerhetsrådet. I motionens motivering heter det bl. a. att regeringen nu frångår en sedan länge etablerad svensk utrikespolitisk linje och att våra principer kommer att få reducerad bärkraft, om vi i framtiden ställs inför krav att delta i sanktioner mot andra länder. Motionärerna vänder sig också mot att Sverige avser att bryta mot GATT.

I motion U113 (fp) görs bedömningen att regeringens förslag inte innebär något brott mot traditionell svensk utrikespolitik eller mot GATT. Motionär-

rerna anser att Sverige inom ramen för sin suveränitet kan vidta bilaterala sanktioner och att vi vid flera tillfällen gjort det utan stöd av säkerhetsrådet. I fråga om GATT hänvisas bl. a. till danska uttalanden om att artikel XXI i GATT skulle vara tillämplig på det av Danmark i maj 1986 beslutade förbudet mot handel med Sydafrika och Namibia.

Motion U111 (c) anser att neutralitetspolitiska invändningar mot handels-sanktioner som inte beslutats av säkerhetsrådet saknar tillämpning i fråga om Sydafrika, närmast av skälet att supermakterna USA och Sovjetunionen inte står på olika sidor i frågan.

Motion U110 (vpk) föreslår en total ekonomisk bojkott mot Sydafrika och avstyrker därför regeringens förslag.

Utskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden och motsvarande avsnitt i propositionen anföra följande.

Det råder enighet mellan regering och motionärer om behovet av internationella påtryckningsåtgärder mot Sydafrika. Åsiktsskillnaderna gäller förutsättningarna och motiveringen för samt i viss mån omfattningen av svenska sanktionsåtgärder.

Det är, som framhålls i propositionen, en princip i svensk utrikespolitik att Sverige endast deltar i sanktioner som beslutats av FN:s säkerhetsråd. Sydafrika har emellertid sedan lång tid ansetts utgöra ett särfall. En hänvisning till det unika i den sydafrikanska situationen gjordes när riksdagen på våren 1977 för första gången uttalade sig till förmån för åtgärder i syfte att begränsa svenska företags verksamhet i Sydafrika, vilket sedermera ledde till lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika och andra inslag i vår Sydafrikapolitik. Det nu föreslagna handelsförbudet innebär således inte att Sverige slår in på en ny linje. Snarare är det fråga om att fullfölja en redan etablerad handlingslinje gentemot Sydafrika.

Det bör därtill påpekas att det varken i FN-stadgan eller i folkrätten i övrigt finns något som uttryckligen hindrar ett land från att vidta en åtgärd av det slag som investeringsförbudslagen innebär. Den svenska principen att inte delta i sanktioner som saknar stöd i säkerhetsrådsbeslut är ett uttryck för vår självvalda utrikespolitik och har fortsatt giltighet och bärkraft, anförde utskottet i UU 1981/82:13. Utskottet vill också understryka att en av särskilda omständigheter motiverad åtgärd självfallet inte är liktydig med ett avsteg från neutralitetspolitiken som sådan.

Därmed besvaras yrkande 1 i motion U111 (c).

Med anledning av yrkande 1 i motion U113 (fp) vill utskottet uttala att det inte ligger i Sveriges intresse att göra en vidsträckt tolkning av GATT:s undantagsregler. Därmed får även detta yrkande anses besvarat.

Med hänvisning till vad som ovan anförts avstyrks yrkande 1 i motion U112 (m).

Mot bakgrund av de särskilda folkrättsliga och politiska omständigheter som gör sig gällande i fråga om Sydafrika anser utskottet att det nu liksom tidigare är fullt möjligt att hävda att den svenska principen att inte delta i sanktioner som inte beslutats av FN:s säkerhetsråd alltså gäller. Sverige avser att även fortsättningsvis med kraft verka för att säkerhetsrådet fattar de nödvändiga besluten. Därmed torde yrkande 2 i motion U112 (m) få anses

besvarat, liksom yrkande 2 i motion U504 (c) och yrkande 1 i motion U541 (fp).

UU 1986/87:20

I väntan på säkerhetsrådsbeslut är det utskottets förhoppning att fler länder vidtar åtgärder mot Sydafrika liknande dem Sverige och andra stater genomfört. Det är i detta syfte angeläget att information om enskilda länders Sydafrikapolitik sprids internationellt.

Utskottet vill härutöver understryka att det är viktigt att Sverige också fortsättningsvis håller nära kontakt med de övriga nordiska länderna i utformningen av sin Sydafrikapolitik.

Handelsförbudets omfattning

Det föreslagna förbudet omfattar all handel mellan Sydafrika och Namibia å ena sidan och Sverige å den andra. Införselförbudet riktar sig mot varor med ursprung i Sydafrika eller Namibia. Utförselförbudet omfattar varor som exporteras från Sverige med Sydafrika eller Namibia som bestämmelse-land, oavsett om varorna har svenskt ursprung eller ej. Förbudet gäller även utförsel från Sverige via tredje land men inte handel med varor som tillverkats av svenskt dotterbolag i tredje land. Förbudet avses också omfatta vissa åtgärder som verksamt bidrar till uppkomsten av brott mot in- eller utförsel förbudet, såsom lossning, lastning, transport m. m.

En möjlighet till undantag från handelsförbudet bör enligt propositionen ges. Regeringen avser att i sina tillämpningsföreskrifter ange vilka undantag som kan komma i fråga. Som exempel nämns det fall då ett handelsförbud kan leda till att det sydafrikanska näringslivet stärks. Härmed torde bl. a. avses den eventualiteten att förbud mot handel framtvingar nedskärning av verksamheten vid svenskägda bolag i Sydafrika och att sydafrikanska konkurrenter därigenom stärks. Utskottet har informerats av företrädare för Industriförbundet och berörda företag om de svårigheter som kan komma att uppstå om inte undantag från handelsförbuden i vissa fall medges.

Undantagsreglerna bör emellertid, som framhålls i motion U111 (c) tillämpas strikt. Som framgår av propositionen ankommer det på de svenska dotterbolagen att visa att ett avbrytande av handeln under vissa betingelser skulle kunna leda till fördelar för det sydafrikanska näringslivet. Yrkande 2 i motion U111 får därmed anses besvarat.

Utskottet anser liksom regeringen att den nya lagstiftningen bör träda i kraft den 1 juli 1987 men att förbuden – med undantag av införsel av jordbruksvaror från Sydafrika och införsel av guldmyntet Krugerrand – börjar tillämpas först tre månader senare, dvs. den 1 oktober 1987. Detta bör ge företagen möjlighet att avveckla flertalet ingångna förbindelser och avsluta pågående frakter m. m. innan förbudet börjar gälla.

Det kan inte uteslutas att handelsförbudet får negativa konsekvenser även för vissa företag och orter i Sverige. I första hand bör eventuella problem kunna lösas av företagen själva eller inom ramen för den normala arbetsmarknadspolitiken. Regeringen överväger nu närmare dessa frågor. I kompletteringspropositionen (1986/87:150, bilaga 6) begär regeringen be- myndigande att få vidta särskilda stödinsatser om arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte bedöms räcka för att klara nödvändiga omställningar. Beträf-

fande en eventuell ersättning av statsmedel till drabbade företag vill utskottet inte uttala sig till förmån för någon ovillkorlig rättighet.

UU 1986/87:20

Utredning om tjänstehandel m. m.

Vissa frågor som har nära samband med handeln med Sydafrika har regeringen inte tagit ställning till i den föreliggande propositionen. Det gäller handeln med tjänster, i den mån sådan inte redan är inskränkt av gällande lagstiftning. Det gäller vidare handel mellan svenska dotterbolag i tredje land och Sydafrika samt frågan om de svenska dotterföretagens fortsatta verksamhet i Sydafrika. För skyndsamt utredning av dessa frågor har regeringen tillkallat en parlamentarisk kommitté.

I motion U111 (c) föreslås att frågan om transport av varor på svenska fartyg mellan tredje land och Sydafrika skall behandlas av utredningen. Denna fråga inrymmer många komplicerade juridiska och praktiska spörsmål. Utskottet anser att utredningen bör vara oförhindrad att belysa även frågan om transport på svenska kölar från och till tredje land. Yrkande 3 i motion U111 (c) får därmed anses besvarat.

Lagförslag och riktlinjer

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet regeringens lagförslag och de i propositionen angivna riktlinjerna. Yrkande 1 i motion U110 (vpk) och 5 och 6 i motion U112 (m), i vilka föreslås avslag på propositionen, avstyrks följaktligen.

Vissa yrkanden från den allmänna motionstiden får med regeringens proposition anses tillgodosedda, nämligen yrkande 2 i motion U408 (vpk) angående förbud mot handel med Namibia, yrkande 1 i motion U504 (c) och yrkande 2 och 3 i motion U541 (fp) om handelsbojkott mot Sydafrika m. m.

I några motioner föreslås ekonomiska bojkottåtgärder mot Sydafrika som går längre än de regeringen föreslår, nämligen motionerna U408 (vpk), U524 (c) och U110 (vpk) i vilka förordas en total bojkott mot Sydafrika och Namibia. Utskottet anser att de nu föreslagna åtgärderna på handelsområdet samt de andra inslag i vår Sydafrikapolitik som tidigare beslutats är av rimlig omfattning och styrka med hänsyn till omständigheterna. Ifrågavarande yrkanden avstyrks därför.

Övriga inslag i svensk Sydafrikapolitik

Handelspolitiska och andra ekonomiska åtgärder är självfallet inte de enda uttrycken för vår inställning till Sydafrika. I den svenska Sydafrikapolitiken ingår också som en viktig del vårt bistånd till frontstaterna i Södra Afrika och våra insatser till hjälp åt förtryckets offer inne i Sydafrika. I motion U112 (m) föreslås att Sverige skall öka sitt stöd till och sina kontakter med de demokratiska krafter som arbetar för ett avskaffande av apartheid i Sydafrika.

Utskottet kan dela många av de synpunkter som framförs i ifrågavarande avsnitt i motionen. Det är naturligtvis angeläget att den svenska Sydafrikapo-

litiken är mångfasetterad och tar till vara de olika möjligheter till fredlig förändring av det sydafrikanska samhället som finns.

Det har under lång tid existerat en viss opposition även bland vita sydafrikaner mot apartheidpolitiken. Denna opposition har på senare tid vuxit sig starkare. Allt större grupper inser att ett alternativ till regeringens rasåtskillnadspolitik är oundgängligen nödvändig. Isoleringspolitiken har säkerligen medverkat till denna inställning. Sverige bör hålla nära kontakt med dessa grupper. Genom vårt humanitära bistånd till organisationer inne i Sydafrika har vi möjlighet att ge ett konkret och verksamt stöd till dem.

Vårt förhållande till Sydafrika får självfallet inte enbart bestå av en sanktionspolitik; det är också angeläget att fästa vikt vid de svenska relationerna till de olika rörelser och grupper som skall forma det framtida sydafrikanska samhället. Stöd åt en demokratisk utveckling av det slag som ges exempel på i motion U112 (m) är av stor betydelse. Yrkande 3 i motionen får därmed anses besvarat.

Ett inslag i vår Sydafrikapolitik är reglerna för inresa i Sverige av sydafrikanska medborgare. Enligt en förordning av den 13 mars 1986 (SFS 1986:137), utfärdad efter rekommendationer av FN och i enlighet med nordiska riktlinjer, skall visering endast beviljas för vissa i förordningen angivna kategorier av resenärer, bl. a. turister och journalister. I motion U113 (fp) föreslås i yrkande 2 att viseringsreglerna skall tillämpas så att inte varje kulturellt och vetenskapligt utbyte förhindras. Även i motion U112 (m) yrkande 4 behandlas viseringsreglerna. Motionärerna påpekar att de stränga svenska reglerna bl. a. medfört att representanter för svensk press och vissa svenska delegationer nekats inresa i Sydafrika, varigenom reglerna fått en effekt motsatt den avsedda.

Utskottet vill erinra om att de svenska viseringsreglerna skärptes genom förordningen av år 1986 och att huvudregeln nu är att sydafrikanska medborgare skall vägras visering. Detta är ett led i vår och övriga nordiska länders hållning till apartheidregimen. Utskottet har i sammanhanget inhämtat att en omarbetning av förordningen kan komma att bli erforderlig om lagen om förbud mot handel antas av riksdagen. Tillfälle kommer därigenom att ges till eventuella preciseringar av förordningen, om det kan bedömas att tillämpningen blivit orimligt sträng.

Därmed får yrkande 2 i motion U113 (fp) anses besvarat. Yrkande 4 i motion U112 avstyrks med hänvisning till den översyn som begärs däri.

Skrivelsen

Utskottet har tagit del av regeringens skrivelse 1986/87:70 med redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia och konstaterar att efterlevnaden av Sydafrikalagen varit god under verksamhetsåret 1985.

Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Utskottet hemställer

1. beträffande *svensk neutralitetspolitik och Sydafrikabojkott* att riksdagen förklarar yrkande 1 i motion 1986/87:U111 besvarat med vad utskottet anfört,

res. 1 (m)

2. beträffande *lagförslagets förenlighet med GATT*
att riksdagen förklarar yrkande 1 i motion 1986/87:U113 besvarat med
vad utskottet anfört, res. 1 (m)
3. beträffande *krav på beslut av FN:s säkerhetsråd*
att riksdagen avslår yrkande 1 i motion 1986/87:U112, res. 1 (m)
4. beträffande *fortsatt agerande i FN*
att riksdagen förklarar yrkande 2 i motion 1986/87:U112, yrkande 2 i
motion 1986/87:U504 och yrkande 1 i motion 1986/87:U541 besvarade
med vad utskottet anfört,
5. beträffande *undantag från handelsförbudet*
att riksdagen förklarar yrkande 2 i motion 1986/87:U111 besvarat med
vad utskottet anfört, res. 2 (m)
6. beträffande *fartygstransporter från tredje land*
att riksdagen förklarar yrkande 3 i motion 1986/87:U111 besvarat med
vad utskottet anfört, res. 2 (m)
7. beträffande *förbud mot handel med Sydafrika och Namibia*
att riksdagen förklarar yrkande 2 i motion 1986/87:U408, yrkande 1 i
motion 1986/87:U504 och yrkandena 2 och 3 i motion 1986/87:U541
besvarade med vad utskottet anfört, res. 2 (m)
8. beträffande *i propositionen framlagda lagförslag*
att riksdagen med avslag på yrkande 1 i motion 1986/87:U110 och
yrkande 5 i motion 1986/87:U112 antar de i propositionen framlagda
lagförslagen, res. 2 (m)
9. beträffande *riktlinjer för handelsförbudet mot Sydafrika och
Namibia*
att riksdagen med avslag på yrkande 6 i motion 1986/87:U112
godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna, res. 2 (m)
10. beträffande *total bojkott mot Sydafrika*
att riksdagen avslår yrkande 1 i motion 1986/87:U408, motion
1986/87:U524 och yrkande 2 i motion 1986/87:U110, res. 3 (vpk)
11. beträffande *stöd åt demokratiska krafter i Sydafrika*
att riksdagen förklarar yrkande 3 i motion 1986/87:U112 besvarat med
vad utskottet anfört,
12. beträffande *viseringsregler för sydafrikanska medborgare*
att riksdagen med avslag på yrkande 4 i motion 1986/87:U112 förklarar
yrkande 2 i motion 1986/87:U113 besvarad med vad utskottet anfört, res. 4 (m)
13. beträffande *regeringens skrivelse*
att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1986/87:70 till handlingarna.

Stockholm den 30 april 1987

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Margaretha af Ugglas (m), Axel Andersson (s), Ingemar Eliasson (fp), Maj-Lis Lööv (s), Sten Sture Paterson (m), Bengt Silfverstrand (s), Karl-Erik Svartberg (s), Anita Bråkenhielm (m), Nils T Svensson (s), Britta Hammarbacken (c), Maj Britt Theorin (s), Karin Söder (c), Hadar Cars (fp) och Oswald Söderqvist (vpk).

Reservationer

1. Krav på beslut av FN:s säkerhetsråd

Margareta af Ugglas, Sten Sture Paterson och Anita Bråkenhielm (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Sydafrika har" och slutar med "alltjämt gäller." bort ha följande lydelse:

För en liten alliansfri nation, belägen mellan de två supermaktsblocken, är det enligt utskottets uppfattning av central betydelse att vi med kraft kan värna om vår utrikespolitiska trovärdighet. Stormakterna strävar regelmässigt efter att påverka utvecklingen i en rad länder, bl. a. genom att vidta olika former av handelssanktioner. För att sådana påtryckningar skall bli effektiva krävs att de omfattas av så många länder som möjligt. Mot denna bakgrund ställs stundom olika krav från skilda håll om svensk medverkan i olika former av sanktioner.

Utifrån neutralitetspolitiska utgångspunkter har det rätt bred enighet mellan de fyra demokratiska partierna om att avvisa svenskt deltagande i sanktioner mot andra nationer, om sådana inte varit beslutade i FN:s säkerhetsråd. Utskottet konstaterade våren 1986 sålunda:

Utskottet har förståelse för att kraven på en handelsbojkott växer sig starkare och välkomnar att allt fler stater beslutat om eller överväger olika åtgärder. Det är emellertid fortfarande utskottets åsikt att ekonomiska sanktioner mot Sydafrika bör vara förenliga med våra åtaganden i GATT och att det endast är FN:s säkerhetsråd som kan häva GATT:s regler. Sverige bör fortsatt verka för att säkerhetsrådet fattar de erforderliga besluten i detta hänseende.

Den svenska inställningen till en handelsbojkott gentemot Sydafrika har varit att FN:s säkerhetsråd enligt FN-stadgan äger besluta om åtgärder av detta slag. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att en av förutsättningarna för vår anslutning till FN var säkerhetsrådets beslutsordning i fråga om sanktioner.

Sverige intensifierade sommaren 1986 sina ansträngningar för att FN:s säkerhetsråd skulle besluta om sanktioner på handelsområde mot Sydafrika. På grund av bl. a. den oenighet som råder bland stormakterna avslög säkerhetsrådet den 20 februari 1987 ett förslag om internationell handelsbojkott gentemot Sydafrika. Utskottet noterar dock att utrikesministern och den svenska regeringen förklarat att förutsättningarna för att säkerhetsrådet skall komma att besluta om en rekommendation om handelsbojkott gentemot Sydafrika är goda.

Mot den bakgrunden bör enligt utskottets mening regeringen avvakta

detta beslut i stället för att nu föreslå en ensidig svensk handelsbojkott. I annat fall frångår Sverige en sedan länge etablerad viktig svensk utrikespolitisk linje. Regeringen konstaterar samtidigt i propositionen att de åtgärder på handelsområdet som nu föreslås innebär ett avsteg från Sveriges åtaganden enligt det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) eftersom de inte har stöd i något beslut från säkerhetsrådet.

Utskottet instämmer i denna bedömning och tar följaktligen med eftertryck avstånd från åsikten i motion U111 (fp) att lagförslaget skulle vara förenligt med GATT.

Regeringen bör målmedvetet fortsätta att arbeta på att få FN:s säkerhetsråd att fatta bindande beslut om åtgärder mot Sydafrika på handelsområdet. Endast ett beslut i FN:s säkerhetsråd kan mobilisera den internationella solidaritet som behövs för att ge den effekt på Sydafrika vi eftersträvar.

dels att utskottets hemställan i momenten 1–3 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *svensk neutralitetspolitik och Sydafrikabojkott* att riksdagen avslår yrkande 1 i motion 1986/87:U111,
2. beträffande *lagförslagets förenlighet med GATT* att riksdagen avslår yrkande 1 i motion 1986/87:U113,
3. beträffande *krav på beslut av FN:s säkerhetsråd* att riksdagen med anledning av yrkande 1 i motion 1986/87:U112 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Lagförslag och riktlinjer

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Anita Bråkenhielm (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Undantagsreglerna bör" och på s. 12 slutar med "Sydafrika m. m." bort ha följande lydelse:

Lagförslag och riktlinjer

Utskottet noterar att regeringens proposition 1986/87:110 "Om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia" består av två delvis skilda komponenter. Regeringen begär för det första riksdagens bemyndigande att få tillämpa ett antal paragrafer: lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner – grundade på beslut av FN:s säkerhetsråd – så att den även skall komma att gälla en ensidig svensk handelsbojkott gentemot Sydafrika och Namibia. För det andra aviserar regeringen att den fr. o. m. den 1 juli 1987, med stöd av beslut av riksdagen, kommer att införa en ensidig svensk handelsbojkott gentemot Sydafrika och Namibia.

Den aktuella lagen tillkom för att ge regeringen möjlighet att snabbt vidta åtgärder i den mån sådana påkallas med anledning av beslut eller rekommendationer som har meddelats av FN:s säkerhetsråd. Den bygger på förutsättningen att beslut om sanktioner fattas av FN:s säkerhetsråd. Härigenom skapas, som utskottet tidigare framhållit, folkrättsliga möjligheter att ej följa internationella avtal som t. ex. GATT:s stadga. Samtidigt bygger lagen på att

beslut fattade av FN:s säkerhetsråd följs av dess medlemsländer, dvs. att sanktionen blir global.

Regeringen begär nu att få använda lagen i en helt annan situation. Denna karaktäriseras bl. a. av att FN:s säkerhetsråd förkastat ett förslag om bindande globala sanktioner, dvs. förutsättningarna för tillämpning av lag 1971:176 är ej uppfyllda.

Sverige har, enligt utskottets uppfattning, som en liten alliansfri nation ett alldeles särskilt intresse av att det internationella regelsystemet fungerar i enlighet med folkrätten och FN-stadgan. Detta har också sedan en lång tid tillbaka varit en framträdande linje i svensk utrikespolitik. Därigenom har Sverige bidragit till att de mindre staternas ställning i världen successivt kunnat förstärkas.

Som framgår av propositionen strider den föreslagna lagen mot GATT-avtalet. Sveriges möjligheter att i framtiden återropa GATT-avtalet som skydd för frihandeln och Sveriges intressen skulle genom bifall till propositionens förslag nu avsevärt minska.

I propositionen hävdas: "Just de unika omständigheterna i detta fall gör att det inte finns anledning att förutse någon för Sverige besvärande prejudikatbindning i andra situationer som kan uppkomma i framtiden." Denna slutsats vilar på den osäkra bedömningen att ingen annan nation gentemot Sverige kommer att hävda att unika omständigheter motiverar svensk deltagande i andra sanktionsåtgärder.

En ensidig svensk handelsbojkott bör också bedömas utifrån det faktum att handeln mellan Sverige och Sydafrika är av ringa omfattning. Den omfattar knappa 0,5 % av vårt lands totala export. Handeln mellan länderna har under det senaste året minskat kraftigt. En handelsbojkott gentemot Sydafrika kommer därför att ha mycket små återverkningar på den sydafrikanska ekonomin.

En ensidig svensk handelsbojkott kommer att ställa frågan om de svenska dotterföretagens existens i Sydafrika på sin spets. En handelsbojkott innebär att handel avbryts. Därmed torde internleveranser mellan moder- och dotterföretag omöjliggöras. Regeringen pekar i propositionen på möjligheter att i dessa fall ge företagen dispenser. Samtidigt har det framkommit uppgifter om sydafrikanska motåtgärder innebärande förbud för de svenskägda dotterbolagen att importera materiel.

Utskottet fäster stor vikt vid att den svenska neutralitetspolitiska linjen med dess stöd för folkrätten konsekvent fullföljs. Sverige bör avvakta beslut i FN:s säkerhetsråd innan en handelsbojkott gentemot Sydafrika genomförs. Med bifall till motion 1986/87:U112 yrkandena 5 och 6 avslås propositionens förslag i denna del.

Den utredning som regeringen tillsatt för att utreda en utvidgning av det ensidiga svenska handelsförbudet bör avvakta ett beslut av FN:s säkerhetsråd om handelsbojkott gentemot Sydafrika.

Till följd av det som anförts i det föregående avstyrks yrkande 1 i motion U110 och yrkandena 2 och 3 i motion U111 liksom yrkande 2 i motion U408, yrkande 1 i motion U504 och yrkandena 2 och 3 i motion U541.

dels att utskottets hemställan i momenten 5–9 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *undantag från handelsförbudet*
att riksdagen avslår yrkande 2 i motion 1986/87:U111,
6. beträffande *fartygstransporter till tredje land*
att riksdagen avslår yrkande 3 i motion 1986/87:U111,
7. beträffande *förbud mot handel med Sydafrika och Namibia*
att riksdagen avslår yrkande 2 i motion 1986/87:U408, yrkande 1 i motion 1986/87:U504 och yrkandena 2 och 3 i motion 1986/87:U541,
8. beträffande *i propositionens framlagda lagförslag*
att riksdagen med avslag på yrkande 1 i motion 1986/87:U110 och med anledning yrkande 5 i motion 1986/87:U112 avslår i propositionen framlagda lagförslag,
9. beträffande *riktlinjer för handelsförbudet mot Sydafrika och Namibia*
att riksdagen med bifall till yrkande 6 i motion 1986/87:U112 avslår i propositionen framlagda riktlinjer,

3. Total bojkott av Sydafrika

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Sverige bör mot bakgrund av det senaste årets utveckling i Sydafrika gå från ord till handling och ställa sig bakom dessa krav. En svensk ekonomisk bojkott av Sydafrika är ett naturligt nästa steg i den svenska Sydafrikapolitiken. Utskottet tillstyrker därmed yrkande 1 i motion U408, motion U524 och yrkande 2 i motion U210.

dels att utskottets hemställan i moment 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *total bojkott mot Sydafrika*
att riksdagen med bifall till yrkande 1 i motion 1986/87:U408, motion 1986/87:U524 och yrkande 2 i motion 1986/87:U110 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Viseringsregler för sydafrikanska medborgare

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Anita Bråkenhielm (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet vill erinra" och slutar med "begärs däri" bort ha följande lydelse:

Sydafrika kan aldrig omvandlas till en fri och öppen demokrati på apartheidregimens villkor. De som i dag bär upp det sydafrikanska samhällssystemet måste fås att inse hur överlägsna frihetens idéer är varje annat samhällssystem. De måste fås att inse att vägen till fred och civilisation går över respekten för medmänniskan, oavsett hudfärg.

Arbetet för en fredlig omvandling av det sydafrikanska samhället i riktning mot de västerländska frihetsideal, baserade på alla människors lika värde, som Sverige företräder kan enligt utskottets mening aldrig främjas av en total

isolering av Sydafrika. I ett längre perspektiv är det utvidgade snarare än inskränkta kontakter mellan Sydafrika och demokratiska länder som skapar de bästa förutsättningarna för en demokratisk utveckling.

Kontakterna gentemot omvärlden är dessutom av stor betydelse för de olika organisationer och individer som, ofta under svåra förhållanden, verkar för ett avskaffande av apartheid. En annan viktig del av kontakterna mellan Sydafrika och omvärlden är det fria informationsflödet. Det är utomordentligt angeläget att massmedierna kan verka i Sydafrika och rapportera om händelseutvecklingen.

De svenska visumreglerna har under 1980-talet gradvis skärpts. En konsekvens av de mycket stränga svenska viseringsreglerna är de motåtgärder som den sydafrikanska regimen vidtagit mot svenska medborgare. Ett resultat av dessa är att delegationer från bl. a. den svenska kyrkan, LO m. fl., vars syfte har varit att medverka till att avskaffa apartheid, vägrats inresa i Sydafrika. På samma sätt har representanter för svensk press, radio och TV nekats inresetillstånd. Härigenom har de svenska åtgärderna delvis haft motsatt effekt mot vad som avsågs vid dess genomförande.

Mer liberala regler på detta område ger sydafrikanska medborgare som besöker vårt land möjlighet att ta del av vårt starka avståndstagande mot apartheid.

En översyn av de svenska visumreglerna i syfte att underlätta sådana kontakter som ovan beskrivits bör därför enligt utskottets mening göras.

Med det anförda bifalls yrkande 4 i motion U112 medan yrkande 2 i motion U113 får anses besvarat.

dels att utskottets hemställan i moment 12 bort ha följande lydelse:

12. *beträffande viseringsregler för sydafrikanska medborgare*
att riksdagen med anledning av yrkande 2 i motion 1986/87:U113 och med bifall till yrkande 4 i motion 1986/87:U112 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Lag med bemyndigande att tillämpa lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner i fråga om en handelsblockad mot Sydafrika och Namibia

UU 1986/87:20
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs följande:

Utöver vad som sägs i 1 § lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner får regeringen förordna att 3 och 5 §§ lagen skall tillämpas i fråga om en handelsblockad mot Sydafrika och Namibia. Regeringen får också meddela förordnande enligt 11 § tredje stycket lagen.

Om förhållandena ändras så att syftet med ett förordnande ej längre kvarstår, skall regeringen så snart det kan ske i motsvarande mån upphäva eller ändra meddelat förordnande eller med stöd därav meddelade föreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

**Lag om upphävande av lagen (1985:1050) om förbud mot
införsel av jordbruksvaror från Sydafrika**

UU 1986/87:20

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att lagen (1985:1050) om förbud mot införsel av jordbruksvaror från Sydafrika skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1987.

